

Odrodzenie Drogi św. Jakuba w Czechach z perspektywy pielgrzymy w roku 2012

Widzę te drogi, które od średniowiecza prowadziły i prowadzą do Santiago de Compostela (...) niezliczone rzesze pielgrzymów, które tu ściągają nabożeństwo do Apostoła Jakuba. (...) z Santiago kieruje do ciebie, stara Europo, wołanie pełne miłości: Odnajdź siebie samą! Bądź sobą! Odkryj swoje początki. Technij życie w swoje korzenie...¹.

Jan Paweł II, „Akt Europejski”;
Santiago de Compostela, 9 listopada 1982 r.

Czy wezwanie to znalazło oddźwięk za naszymi południowymi granicami – w Czechach? Jakie były „korzenie kultu św. Jakuba w Czechach”, czy pozostały żywe? Co pozostało po zniszczeniach w czasie wojen husyckich, potem wojen szwedzkich i wojen religijnych w XVII wieku? Jakie jest religijne oblicze społeczeństwa w jednym z najbardziej zlaicyzowanych krajów byłego bloku komunistycznego? W czerwcu 2012 roku, zgodnie z własnym wieloletnim programem pielgrzymowania do Santiago, odbyłem pielgrzymkę przez Czechy. Pielgrzymka składała się z dwóch części – pierwsza około 470 km z Krnova do Pragi i druga około 250 km z Pragi do granicy niemieckiej (Eslarn). Pierwszą część opracowałem sam, kierując się głównie internetowymi informacjami o kościołach św. Jakuba w Czechach, drugą odbyłem korzystając z niemieckiego przewodnika².

Cześć pierwsza pielgrzymki prowadziła przez następujące miejscowości z kościołami pw. św. Jakuba: Dolni Morawice, Olomouc (Ołomuniec), Kostelec na Hane, Boskovice, Ijhlava, Stoky, Chotebor, Jakubovice

¹ Jan Paweł II, *Akt Europejski*, [w:] „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1983, nr 2 (38), s. 29.

² von H.-J. Bahmuller, H.-J. Kischel, R. Maier, J. Podleśny, *Der Jakobsweg von Prag bis Tillyschanz/Eslarn*, Drezno 2008.

(kapliczka), Jakub k/Cerekvice (kościół z XII w.), Kutna Hora, Ovcary, Slustice, Petrovice. Spotkałem na niej 12 kościołów św. Jakuba. W pierwszej części Drogi kościoły pw. św. Jakuba przeplatały się z wieloma sanktuariami, na przykład, sanktuarium Matki Bożej Siedmiobolesnej na górze Cvilin k/Krnova, stare sanktuarium maryjne na wzniesieniu Mariansky Vrch koło Bruntalu, Ruda – sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej i barokową Drogą Krzyżową na górę Krizovy Vrch, Svety Kopecek z sanktuarium Matki Bożej k/Olomounca, Ždar nad Sazavou – narodowe sanktuarium św. Jana Nepomucena, Kutna Hora – kościół św. Barbary, kościół św. Benedykta z XII w Olomounca.

Część druga Drogi stanowiła przedłużenie Drogi Żytawskiej, która prowadzi ze Zgorzelca do Pragi. Z Pragi wychodzą dwie Drogi św. Jakuba: jedna prowadzi do Żelaznej przy granicy i do Tillyschanz w Niemczech (Eslarn), po czym drogami niemieckimi przez Norymbergę podąża na zachód, bezpośrednio do Francji. Druga Droga św. Jakuba w zachodnich Czechach biegnie przez Pribram i Klatovy do Eschlkam, skąd przez Niemcy do Szwajcarii i łączy się z południowymi drogami Europy.

Wybrałem Drogę przez Eslarn. Zaczyna się z Pradze na Starym Mieście w przepięknym, bogato zdobionym kościele św. Jakuba. Następne kościoły pod jego wezwaniem to: Zlichov (św. Filipa i św. Jakuba), Zbraslav, Beroun, Žebnice, Ledce, Kladruby i Hostoun. W tej części Drogi nawiedziłem 8 kościołów św. Jakuba. Obok nich na Drodze Jakubowej nawiedziłem pustelnię św. Jana (Iwana) pod Skalou, Marianske Tynice z barokowym zespołem klasztornym, Plasy z klasztorem z XIII w., Kladruby z klasztorem cysterskim, zamek Karlstejn.

Całe moje Camino w Czechach prowadziło przez pięknie utrzymane miasta i miasteczka z malowniczymi namesti (rynek), z kolorowymi odnowionymi kamieniczkami. Zwykle na środku namesti stoją kolumny z figurami Matki Bożej lub świętych, najszlachetniejszy z nich to bogate, barokowe przedstawienie Trójcy Świętej w Ołomuńcu. Spotykane wsie, były czyste, ze strzyżonymi i dobrze utrzymanymi trawnikami. Drogi na całej trasie były strzeżone przez przydrożne krzyże. Na Morawach spotykałem krzyże bogato rzeźbione w piaskowcu, ze scenami Męki Pańskiej, np. modlitwy w Ogrójcu, bliżej Pragi krzyże żeliwne, np. z aniołem zbierającym do kielicha Krew Pańską, w kraju Pilzneńskim uboższe i prostsze. Kościoły Jakubowe zwykle zadbane, odnowione, czasami np. w miejscowości Žebnice odnowione z funduszy unijnych. Jednak w małych miejscowościach o słabych społecznościach parafialnych, np. Ovcary, Slustice, Houston, gdzie fundusze są ograniczone, kościoły pozostają w znacznie gorszym stanie, np. zniszczone,

odpadające elewacje, zachwaszczone bezpośrednie otoczenie kościoła, zaniedbane cmentarze.

Zgodnie z bogatą stroną internetową³ w Czechach można naliczyć 120 kościołów poświęconych św. Jakubowi. Lista nie jest pełna, gdyż np. nie wymieniono tu wszystkich kościołów znajdujących się na mojej drodze. Porównując powierzchnię kraju (79 tys. km²) z powierzchnią Polski (312 km²) zagęszczenie kościołów św. Jakuba w Czechach jest znacznie większe. W Czechach znalazłem 120 kościołów św. Jakuba, co stanowi ok. 152 kościołów na 100 tys. km², podczas gdy przyjmując w Polsce liczbę 155 kościołów pod wezwaniem Apostoła Jakuba liczba ta wynosi tylko ok. 50. Ponad 46% kościołów św. Jakuba skupia się w pasie biegnącym skosem przez Czechy (od północnego-zachodu po południowy-wschód) od Kraju Usteckiego (wokół Usti nad Łabą), poprzez Kraj Stredocesky (wraz z Pragą) po Vysocinę (wokół Jihlavy). Obszar ten obejmuje 30% powierzchni kraju. Jeśli dodamy Kraj Plzensky (wokół Pilzna) to powierzchnia ta wzrośnie do ok. 40%, zaś ilość kościołów pod wezwaniem św. Jakuba stanowić będzie ponad 55% wszystkich kościołów Jakubowych w Czechach. Wśród wymienionych kościołów pod wezwaniem św. Jakuba 25 odwołuje się do sv Jakuba, 2 do sv Jakuba Apostoła, 12 św. Jakuba Starsiho, 62 do sv. Jakuba Vetsiho, 11 sv. Filipa a sv. Jakuba oraz 2 sv. Anny a sv. Jakuba. Dla porównania, w tym samym źródle wymieniono 89 kościołów pod wezwaniem sv. Jana Krtitiela, 41 sv. Anny, 22 sv. Barbory oraz 76 sv. Bartolomeja. W wymienionym spisie wyraźne pierwszeństwo dają kościoły poświęcone Matce Bożej, ale ze zrozumiałych względów nie można ich porównywać z kościołami pod wezwaniem Świętych Pańskich.

Wiele kościołów powstało do XIV wieku. Kilka jest starszych i wzmianki o nich były już w XIII, a nawet XII wieku. Te najstarsze zostały zniszczone w wojnach husyckich, w czasie najazdu Szwedów w połowie XVII w., lub uległy pożarom. Ich obecna architektura odzwierciedla styl barokowy, wystrój wewnętrzny często jest mieszaniną stylów, obrazy i rzeźby gromadzone były dość przypadkowo, po zniszczeniach, zaniedbaniach i zabieraniu po II wojnie części wyposażenia do muzeów. Wyjątek stanowi doskonale zachowany, zdobiony romańskimi rzeźbami na zewnętrznych ścianach kościoła w miejscowości Jakub koło Cerekvicy. W innych pozostały części dawnych budowli, np. w Morawice Dolni pozostała stara XV w. dzwonnica, zaś w Stokach stara zakrystia. Jednym z nielicznych, w których pozostało pełne oryginalne wyposażenie jest

³ www.hrady.cz [pozyskano 21 VII 2012 r.].

kościół św. Jakuba w **Ledce**. W innych, wyposażenie stanowi zbiory obrazów, rzeźb i sprzętów zebranych z innych kościołów.

W nawiedzanych kościołach najczęściej św. Jakub przedstawiany jest w głównym ołtarzu w kilku wybranych scenach. Przede wszystkim jest to scena męczeństwa – ścięcia mieczem. Jak wiemy św. Jakub był ścięty na rozkaz Heroda Agrypy w roku 43 lub 44. Był pierwszym z uczniów Chrystusa, który oddał życie za niego. Temat ścięcia jest przedstawiony w ołtarzach kościołów w Jihlawie, Kutnej Horze, Pradze, Ledcach. Jako pielgrzyma przedstawiono Apostoła w Boskovicach, Stokach i Hostounie. Ubrany jest w suknię i płaszcz z peleryną, najczęściej brązowe, na pelerynie umieszcza się muszle, w ręce lewej niesie otwartą lub zamkniętą księgę, zaś w prawej laskę pielgrzymią zakończoną kulą lub kulą z krzyżem. W drugiej części Drogi, poczynając od Pragi często spotykamy rzeźby Jakuba-Pielgrzyma. W kościele w Choteborze rzeźba pielgrzyma została umieszczona w głównym ołtarzu. Począwszy od Pragi (np. w Petrovicach) spotyka się wykonane w piaskowcu rzeźby św. Jakuba-Pielgrzyma, przy ogrodzeniu kościoła (Petrovice) lub najczęściej w niszy umieszczonej na frontonie kościoła, np. Ledce, Kladruby, Hostoun. W kościele św. Jakuba w Kutnej Horze figura Apostoła jako pielgrzyma znajduje się na kolumnie najbliższej ołtarza. Trzeci popularny typ obrazów Jakubowych na moim Camino w Czechach ilustrował temat zwany czasami „Chwała św. Jakuba”. Przedstawia on św. Jakuba, zwykle w stroju pielgrzyma niesionego przez aniołki do nieba, przy czym jeden z aniołków zabiera również Jakubową laskę pielgrzymią. Najpiękniejsze przedstawienie tego typu to płaskorzeźba na frontonie bazyliki św. Jakuba w Pradze. Jakub niesiony jest do nieba w otoczeniu wielu pielgrzymów, wszyscy z laskami. Obrazy ze św. Jakubem niesionym do nieba umieszczono w głównych ołtarzach w Dolni Moravici, Kostelcu n. Hane, Žebnicach i Berounie. W miejscowości Ovcary w ołtarzu głównym jest obraz przedstawiający niesłychanie rzadki temat – Św. Jakub nauczający lud hiszpański. Inny rzadki ikonograficzny temat związany ze św. Jakubem to przedstawiona na płaskorzeźbie w kościele św. Jakuba w Kutnej Horze scena prośby Salomei wstawiającej się u Chrystusa za swymi synami – św. Janem i św. Jakubem.

W Czechach, podobnie jak w innych krajach zadziałał podobny mechanizm odrodzenia ruchu pielgrzymkowego. Po ogłoszeniu Aktu Europejskiego podejmowano pojedyncze wysiłki pielgrzymowania. W wyniku osobistych przeżyć pielgrzymów poruszonych niezwykłością Drogi św. Jakuba, zwłaszcza dla zagubionego współczesnego człowieka, powstały liczne pozycje literaturowe, które z kolei owocowały decyzjami o podej-

stawianiu pielgrzymowania przez czytelników tych książek. Takim bodźcem dla Czechów była książka czeskiego jezuitę ojca Franciszka Lizny⁴. Jednak już wcześniej Czesi posiadali informacje o istnieniu Camino i chodzili do Santiago, np. dwójkę młodych Czechów spotkałem w 1997 r. na Drodze Francuskiej, jednak z pewnością szli oni głównie w celach turystycznych.

Wychodząc z Branic w Polsce, tuż za granicą na wzgórzu widzimy dwie białe wieże kościoła, to wzgórze **Cvilin** górujące nad miastem Krnov. Kościół barokowy z początku XVIII wieku otoczony 14 barokowymi kapliczkami to miejsce pielgrzymkowe – sanktuarium Matki Bożej Siedmiobolesnej. Cały zespół otoczony jest starym lasem. Obok znajdują się ruiny zamku Selenburk. W środkowej części miasta gotycki kościół św. Marcina z XIV w., klasztor franciszkanów z kościołem Narodzenia NMP w założeniu swym – gotycki i kościół św. Ducha z XIV w. Po zachodniej stronie Krnova w jego dzielnicy zwanej **Kostelec** – kościół św. Benedykta z absydą romańską z XII w. i dobrze zachowanymi freskami z XIV w.

Miasto **Bruntal** szczyci się pochodzącym z XIII wieku kościołem Wniebowzięcia NMP. Przy nim działa odtworzony obecnie Radu Nemeckych Rytiru – Krzyżaków. Za miastem na Uhlirskem Vrchu – od XVII w. istnieje sanktuarium Matki Bożej (Putni kostel Panny Marie Pomocne). Górująca nad okolicą wzgórze dostarcza niezapomnianych widoków na góry Jesenika Nizkego i jeszcze w czerwcu ośnieżone szczyty Jesenika Grubego, z których najwyższy Praded sięga 1492 m.

U stóp Hrubego Jesenika leży wioska **Dolni Moravice**. W niej kościół św. Jakuba Starsiho z 1795 r. postawiony na miejscu starszego, który w dokumentach wymieniany był w 1351 r. Wieża kościoła z 1593 r. poświadcza starszy rodowód samego kościoła. W ołtarzu głównym kościoła – obraz św. Jakuba – zabieranego przez anioły do nieba. Jeden z aniołów niesie laskę pielgrzymią apostoła. Obraz namalował Joann Franze Grepel przed r. 1798. Jakuba – opiekuna pielgrzymów mieszkańcy uczcili przez umieszczenie muszli w herbie miejscowości⁵.

⁴ F. Lizna, *Musím jít dál. 4 404 286 kroků P. Františka Lizny za svatým Jakube*, Brno, Cesta, 2006.

⁵ J. Bartoš, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, Ostrava 1974; E. Mezerová, *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál*, Bruntál 2000; E. Mezerová, *Dolní Moravice – zástavba a významné objekty, rukopis*; V. Viktor, *Unčovský a Rýmařovský okres*, Brno 1922; B. Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 1*, Praha 1994; A. Turek, *Místopisný rejstřík obcí Severomoravského kraje*, Díl I. A-L, Opava 1974; L. Velebný, *Historie obcí Dolní Moravice – Horní Moravice – Nová Ves, rukopis*; [za:] www. Kostel sv Jakuba starsiho v Dolní Moravici [pozyskano: 21 VII 2012 r.].

W **Rymarove** kościół Zwiastowania NMP z 1371 r., postawiony na miejscu starszego romańskiego pod wezwaniem św. Jiri. Kilka km za miejscowością przepiękne **Resovske Vodopady** na rzeczce Huntave, a za nimi wioska **Ruda** z sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej z XVII w. oraz przepiękną, barokową drogą krzyżową, rzeźbioną w piaskowcu, prowadzącą na pobliski Krizovy Vrch zbudowana w latach 60-tych XVII w. Każda ze stacji wykonana jest w kształcie serca, w którym umieszczono poszczególne sceny pasyjne.

Następnie na mojej Drodze Jakubowej spotykam zamek **Sovinec** wzniesiony na wysokiej skale i miejscowość **Sterberk**. Na dalszej drodze do **Olomounca** (Ołomuńca), wspinam się na wysokie wzniesienie górujące nad okolicą, zwanym **Svety Kopecek** stoi bazylika mniejsza NMP, z cudownym obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem. Wybudowana została w latach 1669–1679 wg projektu Giovanniego Pietro Tencalla. W 1718 r. wewnątrz ozdobiono zgodnie z projektem Baltazara Fontany. Na początku XVIII wieku pielgrzymowało tu 120–130 tysięcy wiernych rocznie. Również obecnie miejsce jest odwiedzane przez wielu pielgrzymów. W samym Ołomuńcu zwraca uwagę barokowy kościół Matki Bożej Śnieżnej, kaplica św. Jana Sarkandra i figura Najświętszej Trójcy postawiona w roku 1716, wpisana na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO.

W granicach Ołomuńca, w dzielnicy **Nove Sady** spotykam kościół św. Filipa i Jakuba. Zbudowany został w latach 1773–1775. W ołtarzu jest obraz przedstawiający postacie obu pielgrzymujących apostołów. W dzwonnicy jest dzwon odlany w roku 1547, pochodzący z kościoła św. Błażeja. Obok barokowa figura Matki Bożej⁶.

Na wschód od Ołomuńca w odległości 15 km leży miejscowość **Velky Ujezd**. Dawni mieszkańcy Velkego Ujezdu szczylicili się opieką św. Jakuba i umieścili muszlę w herbie swej wioski.

W odległości ok. 20 km na zachód leży miejscowość **Kostelec na Hane** z kościołem św. Jakuba. Miejscowość i kościół wzmiankowane były już w 1340 r. Obecny kościół wybudowano w 1754 r. W ołtarzu głównym obraz św. Jakuba w brązowym płaszczu zabierany do nieba. Jego laskę pielgrzymią niosą aniołowie.

Kolejny kościół św. Jakuba jest w mieście **Boskovice**. Potwierdzony w dokumentach z roku 1346. Wewnątrz trzy wysokie, gotyckie nawy. W prezbiterium obraz św. Jakuba – pielgrzyma w białej szacie i w czerwonym (kolor męczeństwa) płaszczu, z kapeluszem z muszlą na plecach i kosturem w ręku.

⁶ M. Koudela, *Farni urad Olomouc, Nove Sady*, Inventar, www.web.nacr.cz/pomucky/data/227102010/1965/is/info.index.html. [pozyskano 21 VII 2012].

Po drodze – **Nove Mesto** z kościołem św. Kunhuty ozdobionym na zewnątrz freskami przez Karla Nemce w latach 1928–1929.

Ždar nad Sazavou – około 1100 roku wniesiono tu gród broniący przeprawy przez rzekę, zaś klasztor cystersów zbudowano w 1252 roku. Klasztor zniszczony został w czasie wojen husyckich. Mnisi wrócili do niego dopiero w 1639 r., ale już w 1642 r. musieli bronić się przed Szwedami. Wygrali wówczas ale Szwedzi powrócili oni w 1647 r. i zniszczyli klasztor i miasto. Powyżej klasztoru na tzw. Zielonej Horce w latach 1719–1722 w stylu gotyku barokowego opat Vaclav Vejmluva i architekt Jan Błażej Santini wznieśli arcydzieło epoki – kościół św. Jana Nepomucena. W architekturze zawarł magię liczb – stosując jako wzór pięciopięciopięcienną gwiazdę na pamiątkę korony św. Jana Nepomucena zbudowanej z pięciu gwiazd.

Stolica Vysocine (Wysoczyzny Czeskomorawskiej) – **Jihlava** jest miastem bogatym. Już w 1240 r. wydobywano tu rudy srebra. Potem zasłynęła sukiennictwem. Kościół św. Jakuba w Jihlavie poświęcił ołomuniecki biskup Bruno ze Schumberku w 1257 r. W XIV wieku wybudowano 63 m wieżę. W ołtarzu głównym barokowy olbrzymi obraz przedstawiający ścięcie św. Jakuba. Jest tu również jego połączona rzeźba z XVI w.⁷

Z Jihlavy skierowałem się na północ i po około 12 km doszedłem do miejscowości **Stoky**. Tutejszy kościół św. Jakuba pierwotnie gotycki, zbudowany w roku 1372, zaś w 1602 i w ponownie w 1761 przebudowany został w stylu późno-gotyckim. Na barokowym obrazie w ołtarzu głównym św. Jakub został przedstawiony jako pielgrzym.

Kolejne miasto historyczne na drodze to **Havlickov Brod** – z Namesti (rynkem) otoczonym pięknymi barokowymi kamienicami. Kilkukrotnie zmieniał nazwy. Kilkukrotnie było niszczone – po zdobyciu spalił je Jan Žižka w czasie wojen husyckich. W czasie wojen szwedzkich złupili je Szwedzi, w XVIII w. to samo zrobili Saksończycy. Pozostały odnowione i wyposażone w epoce baroku gotyckie kościoły – św. Katarzyny z XIII w. i św. Wojciecha, barokowy Najświętszej Trójcy z obrazami z 1640 r.

Kolejny kościół św. Jakuba spotykam w **Choteborze**. Już w XII w. była tu kaplica sv. Jakuba Vetsiho. W 1267 roku żarscy cystersi założyli tu klasztor, a w XIV w. zbudowali kościół farny. Klasztor został zniszczony w czasie wojen husyckich. Po licznych kolejnych pożarach i zniszczeniach został odbudowany w stylu neogotyckim w latach 1893–1895 według projektu architekta Frantiska Schmoranze. W ołtarzu głównym figura św. Jakuba jako pielgrzyma.

⁷ *Maly pruvodce farnosti, Rimskokatolicka farnost u kostera sv. Jakuba, Jihlava 2010.*

Po drodze niewielka wioseczka – 11 rodzin – **Jakubovice**. Mieszkańcy czują się związani ze świętym, co wyrazili remontując kapliczkę z XVIII w. i ozdabiając ją prostym obrazem św. Jakuba jako pielgrzyma.

Przechodzimy przez **Golcov Jelikov** miasto wzmiankowane w XII w. Dalej jest **Caslav** z gotyckim kościołem św. Piotra i Pawła, wzbogaconym rzeźbami na frontonie. Jego zakrystia jest fragmentem starszego, bo XII-wiecznego kościoła. Fragmenty fresków pochodzą z XV–XVI w.⁸

Unikalny, doskonale zachowany romański kościół św. Jakuba z XII w. jest ozdobą kolejnej miejscowości zwanej **Jakub**, a będącą częścią gminy **Cerekvice**. Mieszkańcy gminy przyjęli również muszle do swego herbu. W akcie założycielskim kościoła zanotowano: „w roku 1165 po narodzeniu Pana ja Daniel, z Bożej łaski trzynasty biskup praski, ...za czasu Władysława, sławnego króla czeskiego, ..Ja Maria, budująca ten kościół, ze swymi synami Slaviborem i Pavlem, tego czasu prosimy...”. Absyda została pokryta freskami w 1872 r. przez Petra Meiksnera. Kościół po odrestaurowaniu, traktowany jest raczej jako muzeum.

Stąd już niedaleko do **Kutnej Hory**. Nad miastem górują dwa gotyckie kościoły – św. Barbary (Kutna Hora to wczesnośredniowieczny ośrodek górniczy) i św. Jakuba. Miasto zniszczone zostało w czasie wojen husyckich. W 1471 r. w Kutnej Horze wybrano na czeskiego króla Władysława Jagiellończyka. Budowę kościoła św. Barbary rozpoczęto w 1388 r. Wspierali ją swymi składkami głównie górnicy. Czczona tu jest również cudowna figura Matki Bożej patronki Kutnej Hory. Gotycki kościół wyróżnia niezwykle dach w kształcie trzech namiotów⁹. Kościół św. Jakuba wzniesiono w latach 1330–1420. Zwany jest czasami „Vysoky”, bo jego wieża ma aż 86 m. W głównym ołtarzu znajduje się obraz ścięcia św. Jakuba, wykonany przez F. X. Falka w roku 1763. Na kolumnie w nawie głównej umieszczono barokowy posąg św. Jakuba jako pielgrzyma, natomiast w pobliżu głównego wejścia umieszczono płaskorzeźbę Kaspara Eiglera z roku 1679, przedstawiającą scenę prośby Salome skierowanej do Chrystusa, by jej synów posadził po swej prawej i lewej stronie¹⁰.

Ovcary – wioska leżąca 5 km na północ od Kolina. W herbie szczyci się muszlą i dwoma łaskami pasterskimi. Kościół opisywany już w 1352 r. jako farny. Budowlę przebudowano w połowie XIX w., po pożarze dzwonnicy. W ołtarzu barokowy obraz św. Jakuba nauczającego lud hiszpański,

⁸ *Caslav – pametihodnosti*; Mestsky urad v Caslav, 2006; *Mesto Caslav*, Mestsky urad v Caslav, 2006.

⁹ *Kutna Hora a okoli*, Pruvodcovska sluzba Kutna Hora s.r.o, 2010.

¹⁰ *Kutna Hora, Kościół św. Barbary i miasto*, Gloriet sp. z o.o.; *Chram sv. Jakuba v Kutne Hore*, 1946–1996, Arcidekansky urad v Kutne Hore v rijnu, 1996.

namalowany w latach 60-tych XVII w. W absydzie znajdują się piękne figury grających aniołów, które ufundował kompozytor Jan Kubelik.

Slustice na przedmieściu Pragi to miejscowość zasiedlona już w IV w. pne. Pierwsze pisane źródła wymieniają miejscowość w 1223 r. Gotycki kościół istniał tu już w XIII w., zniszczony pożarem w 1716 r. W latach 1746–1749 wybudowano nowy kościół w stylu baroku. Główny ołtarz z 1875 r. z rzeźbami i obrazami z połowy XVII w. Rzeźby wykonał uczeń Ignacy Platzera w roku 1765 (12). Fronton kościoła ozdobiono rzeźbą patrona. Niestety obecnie kościół jest zaniedbany i zniszczony, odpadają tynki zewnętrzne, zniszczone ogrodzenie, na cmentarzu kościelnym rosną wysokie zarośla.

Petrovice – dzielnica Pragi. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1355 r. Prawdopodobnie jednak kościół istniał już w połowie XIII w. Zbudowany z ciosanego kamienia, ozdobiony przy wejściu figurami św. Jakuba i św. Piotra. W 1980 r. spod tynku wewnątrz kościoła wydobyto średniowieczne freski.

Praga – Stare Miasto – Przepiękny gotycki kościół Matki Bożej przed Tynem ze zdobionym portalem stanowił główny kościół dzielnicy. Zdobiony jest wieloma obrazami znanych mistrzów, Ignaca Raaba, F. X. Palka, Mathiasa Nicolasa Strassera, K. Skrety, Giacomo Romaniniego. W ołtarzach bocznych czczone obrazy Maryi z Dzieciątkiem Madonna Rynecka (pocz. XV w.) i Madonna Pasovska (kopia obrazu Cranacha). W ołtarzu bocznym rzeźba przedstawiająca Madonnę z Dzieciątkiem – czczona jako Madonna Tyńska. Wiele nagrobków znanych Czechów m.in. Tycho de Brahe¹¹.

Tuż za maryjną katedrą jest kościół franciszkanów p.w. św. Jakuba. Trójnawowa wysoka gotycka bazylika z dwoma wieżami jest drugim ze względu na długość praskim kościołem. Waclaw I osiedlił tu w 1232 r. franciszkanów i założył im klasztor. Dzisiejsza budowla pochodzi z XIV w. Zakrystia na północ od chóru posiada oryginalne sklepienie krzyżowe. Po pożarze został kościół w latach 1689–1702 zbarokizowany i wyposażony w galerie po obu stronach nawy. Wnętrze z lat 1736–39. Na frontonie ozdobiona jest trzema płaskorzeźbami. Na środkowej świątyni Jakub w otoczeniu aniołów i pielgrzymów z laskami, na bocznych św. Franciszek i św. Antoni Padewski¹².

Wychodząc z Pragi przechodzi się obok kościoła św. Filipa i św. Jakuba na wysokim wzgórzu w pobliżu Wełtawy w dzielnicy **Zlichov**. Zbudowa-

¹¹ B. Samek, *Umelecke pamatky Czech*, Akademie, Praha 1980.

¹² *Kościół Matki Bożej przed Tynem*, Karmelitanske nakladatelstvi w Kostelnim Vy-dri, 2010.

ny w latach 1713–1714, na miejscu romańskiej kaplicy św. Stefana. W ołtarzu głównym obraz przedstawiający obu patronów. Św. Jakub przedstawiony jako starszy z laską w prawej ręce oraz z lewą uniesioną do góry.

Po kilkunastu kilometrach, idąc wzdłuż Wełtawy i Berounki, spotykam wspaniały zespół klasztorny cystersów **Zbraslav** z kościołem św. Jakuba. Wzniesione zostały na przełomie XIII i XIV w. Kościół i klasztor zniszczeniu uległy w czasie wojen husyckich. Wyposażenie barokowe pochodzi z XVII w. Obecnie klasztor pełni rolę muzeum.

Następnym etapem Drogi był **Beroun**, z kościołem św. Jakuba wzniesionym pod koniec XIII w. Przebudowywany kilkakrotnie z stylu barokowym, po pożarze i następnie po zniszczeniu przez Szwedów. W ołtarzu głównym obraz św. Jakuba w chwale niebieskiej malowany przez Jana Petra Monitora. Rzeźbiona ambona wykonana przez Josefa Snabla¹³.

Marianska Tynice – klasztor cysterski od XVII w. W 1711 r. rozpoczęto budowę kościoła pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP. Obecnie w wyremontowanym klasztorze umieszczono muzeum ze zbiorami sztuki i eksponatami etnograficznymi. W kościele czasami odbywają się nabożeństwa.

Niewielka wioska **Žebnice** – kościół św. Jakuba pierwotnie gotycki, po rekonstrukcji zmieniony na barokowy. Obecnie wyremontowany z funduszy europejskich. W głównym ołtarzu barokowy obraz przedstawiający św. Jakuba, unoszonego przez aniołów do nieba.

Kilka km dalej w **Plasach** – klasztor zbudowany dla cystersów przez króla Władysława II w XIII w. Przebudowany w stylu baroku. Parafia św. Jakuba w Žebnicach należała do tego klasztoru.

Długą drogą przez sosnowy las dochodzimy do kopalni kaolinowych i za nimi do miejscowości **Ledce**. Pierwotnie gotycki kościół św. Jakuba w Ledcach w XVIII w. przebudowano na barokowy. Na frontonie zdobiony jest figurą św. Jakuba pielgrzymującego. W kościele figura św. Rocha z muszlą i laską pielgrzyma. W ołtarzu głównym pełen ekspresji obraz przedstawiający ścięcie św. Jakuba. W ogrodzie plebani znajduje się gotycka chrzcielnica.

Miasto **Stribro** znane jest z kopalni srebra pracujących od wczesnego średniowiecza. Spotykamy je po drodze do miasta. W kościele parafialnym 275 lat temu umieszczono obraz Matki Bożej, który szybko zasłynął wielką czcią wśród mieszczan, nawet cesarzowa Maria Teresa ofiarowała do niego srebrną ramę. Jest kopią cudownego obrazu Matki Bożej w Presticach, wykonaną ok. 1700 r. przez Kaspara Wolfika z Kladrub¹⁴.

¹³ *Beroun. Kostely a kaple*, wyd. mesto Beroun, 2006.

¹⁴ *Milostny obraz Panny Marie Bolestne ve Stribre*, Rímskokatolícká farnost Stribro, 2012.

W **Kladrubach** król Władysław I w 1115 r. zbudował klasztor dla benedyktynów. W nim w 1233 r. zbudowano romańską bazylikę. W wieku XVIII przebudowano klasztor i bazylikę i nadano im charakter barokowy. W centrum miejscowości w roku 1396 zbudowano w stylu gotyckim kościół św. Jakuba. Zniszczony w czasie wojen husyckich, po odbudowaniu ponownie zniszczony przez pożar w roku 1711. W latach 1772–1779 odbudowany w stylu barokowym. Na frontonie kościoła barokowa figura św. Jakuba w stroju pielgrzyma z muszlami i tykwą. Wewnątrz, w ołtarzu głównym obraz św. Jakuba w chwale i rzeźba św. Rocha z laską pielgrzymią i kapeluszem.

Wioska **Hostoun** z kościołem wspomnianym w 1360 r. W ołtarzu głównym obraz św. Jakuba jako pielgrzyma z napisem „S JAC ORA PRO NOB”. Stąd już tylko jeden dzień drogi do niemieckiej granicy, którą przekraczam w Żeleznej.

Spotykani po drodze ludzie byli przyjaźnie nastawieni do pielgrzyma. Nie miałem problemu z noclegiem, zawsze znalazł się ktoś życzliwy, kto pokazał drogę, znalazł nocleg, kilkakrotnie nocowałem na plebaniach, pomocne były też tzw. ubytovne (noclegownie) tanie i czyste. Wystrzegalem się tzw. pension, gdyż były zwykle droższe niż hotele.

Podczas gdy w części zachodniej, Morawy nie było problemu ze znalezieniem kościoła, w którym będzie odprawiona wieczorem (zwykle 18.00) Msza św., to gorzej było w części zachodniej od Pragi do granicy. Również ilość osób biorących udział w liturgii na Morawach była większa. Natomiast w okolicach Pilzna odnosiłem wrażenie znacznego zmniejszenia ilości ludzi zaangażowanych religijnie. Odczuwa się wielki brak kapłanów. Kościoły w miastach są zwykle kościołami parafialnymi (farni kostele). W większych miastach proboszczom pomagają wikariusze. Jednak każdy z proboszczów ma pod opieką kilka parafii filialnych, często oddalonych wspólnot wiejskich. Kościoły filialne pozostają pod opieką starszych, często schorowanych kobiet, zaś Msze św. są odprawiane często raz w tygodniu. Jednak nawet w tych parafiach filialnych czasami też są żywe wspólnoty z młodymi osobami przychodzącymi na liturgie całymi rodzinami z małymi dziećmi. Obserwowałem znaczne zaangażowanie świeckich w liturgię. Ministranci dobrze zorganizowani, w specjalnych ubiorach, widziałem i słyszałem śpiew w wykonaniu dobrze prowadzonych scholi, spotkałem zbierającą się na plebani grupę studiującą Pismo Święte.

Revival the Way of St. James in the Czech Republic from the perspective of a pilgrim in 2012

Summary

There are more than 120 Saint James the Elder churches in the Czech Republic. Comparison with Poland it makes three times more per area unit. So far there are three St. James' Ways marked and described in the guidebooks in Czech Republic: "Droga Żytawska" from Zgorzelec in Poland to Praha, and two ways from Praha leading westward to Germany. One of them goes to Eslarn, and the other to Eschlkam. In 2012, I performed a pilgrimage. The first time I went on my way from Krnov across Bruntal, Olomouc, Jihlava, Kutna Hora to Praha, and farther along the way Praha - Eslarn. I have visited 20 St. James' churches. The oldest was Romanesque church at Cerekvice (XII c.). There are beautiful gothic churches from XIV or XV c. in Boskovice, Jihlava, Kutna Hora, Praha and Petrovice. Another churches from XIII – XV c. were destroyed during religious, husyt or Swedish wars, in XV-XVII c. and were rebuild in baroque style in XVII-XVIII c.. St. James on the pictures is represented in martyrdom scenes, in glory or as a pilgrim. In many churches is presented as a pilgrim in form a sculpture on front of the churches.

*dr Jerzy Grzegorz Kazimierczak
Bractwo św. Jakuba Apostoła w Więtawicach Starych*